

Тематична рубрика: Теорія і методика професійної освіти

УДК 378.02

**ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ГРАФІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТВОРЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

**WAYS TO IMPROVE THE GRAPHIC SKILLS OF FUTURE
SPECIALISTS OF CREATIVE SPECIALTIES**

Бредньова В.П.,

кандидат технічних наук, доцент, професор кафедри

нарисної геометрії та інженерної графіки

Архітектурно-художній інститут

Одеська державна академія будівництва та архітектури

ORCID.org/ 0000-0002-3005-2384

Смичковська О.М.,

старший викладач кафедри Образотворчого мистецтва

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д.Ушинського»,

ORCID.org/ 0000-0002-1823-5137

Яворська Н.М.,

старший викладач кафедри нарисної геометрії та інженерної графіки

Архітектурно-художній інститут

Одеська державна академія будівництва та архітектури

ORCID: 0000-0002-2790-2691

Яворський П.В.,

асистент кафедри нарисної геометрії та інженерної графіки

Архітектурно-художній інститут

Одеська державна академія будівництва та архітектури

ORCID: 0000-0003-4075-2058

Робота присвячена дослідженню теоретичних аспектів та шляхів удосконалення графічної майстерності майбутніх випускників творчих закладів вищої освіти (ЗВО) у сфері *шрифтової* графіки. Предметом дослідження є вивчення факторів впливу на процеси навчання та формування прийомів графічного моделювання шрифтових прикладних форм для продукції в різних сферах діяльності людини, починаючи з ювелірних виробів, домашнього побутового і декоративного посуду, та закінчуючи виробами декору для інтер'єру в архітектурі в цілому, у тому числі на основі сучасних комп'ютерних технологій. У роботі для поглибленого представлення та ерудиції комплексно розглянуто деякі важливі історичні етапи та факти розвитку різних шрифтів, дано аналіз основних методологічних прийомів викладання графічних дисциплін, пов'язаних з вивченням шрифтової графіки, визначено основні знання, уміння, навички та здібності, які необхідні студентам для застосування цих компетентностей у подальшій професійній діяльності. Як ми раніше відзначали, графічна освіта у ЗВО в цілому складається з підготовки студентів у суміжних із шрифтовою графікою дисциплінах, таких як нарисна геометрія, мистецтво шрифту, рисунок та живопис, образотворче мистецтво тощо.

Наше сьогодні часто називають століттям інформації, незалежно від виду та форми комунікації в її основі знаходиться *текст*, при цьому графічні форми та технології роботи з текстами залишаються базовими, у чому і полягає *актуальність* даного дослідження. До аналізу творчого процесу художників, архітекторів та дизайнерів можна застосувати такий

підхід – розглядати просторове середовище та продукти діяльності як візуальну творчість, як роботу з текстами, контекстами та значеннями. Тоді виникає проблема вибору та грамотного використання художніх засобів, співзвучних часу та змісту інформації. Незважаючи на спільність систем писемності та інформаційних технологій, окрема особистість, художник, дизайнер, архітектор, студія чи фірма виявляють свою індивідуальність через текст – і не лише за змістом, а й за формою.

Ключові слова: графічна майстерність, мистецтво шрифту, творчі спеціальності, прикладні питання шрифтової графіки

The work is devoted to the study of theoretical aspects and ways to improve the graphic skills of future graduates of creative educational institutions in the field of type graphics. The subject of the research is the study of the factors influencing the learning processes and the formation of graphic modeling techniques for font application forms for products in various fields of human activity, from jewelry, household and decorative utensils, to interior decor products in architecture in general, including based on modern computer technologies. For an in-depth understanding and erudition, the work comprehensively considers some important historical stages and facts of the development of various fonts, analyzes the main methodological methods of teaching graphic disciplines related to the study of font graphics, identifies the basic knowledge, skills, abilities and that students need to apply these competencies in further professional activity. As mentioned earlier, graphic education in Higher Education Institutions generally consists of preparing students for disciplines related to font graphics, such as *descriptive geometry*, font art, drawing and painting, fine arts, and so on.

Our time is often called the information age, regardless of the type and form of communication, it is based on text, while graphic forms and technologies for working with texts remain basic, which is the *relevance* of this study. The following approach can be applied to the analysis of the creative process of artists, architects and designers - to consider the spatial environment and products of

activity as visual creativity, as work with texts, contexts and meanings. There is a problem of choosing and competent use of artistic means, consonant with the time and meaning of information. Despite the commonality of writing systems and information technology, an individual, artist, designer, architect, studio or company manifests its individuality through the text - and not only in meaning, but also in form.

***Key words:** graphic skills, font art, creative specialties, applied issues of font graphics*

Постановка проблеми. Професійна діяльність творчих фахівців з розробки та застосування шрифту носить різноманітний характер, від пошуку художньої форми шрифту до розробки шрифтових композицій, що відображають форму та зміст певних видів графічних робіт, наприклад, для художньої та архітектурної практики, книжкової, газетної та журнальної графіки, у різних системах візуальної комунікації та ін. Навчання художньої композиційної діяльності, що включає роботу з кольором, шрифтом та формою, на практичних заняттях доцільно організувати так, щоб уміння та навички, які є важливими складовими творчого процесу, надовго та міцно увійшли до структури професійного становлення студентів, що є важливою освітньою проблемою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій полягає насамперед у необхідності розглянути в багатьох доступних джерелах, що так чи інакше присвячені опису різних типів, особливостей та інших характеристик шрифту, різноманітні причини його виникнення, розвитку та застосування в різних сферах. В багатьох навчальних виданнях різних авторів розглядаються певні історичні умови, методи накреслення шрифтів і їх практичне застосування [1, 173-184; 2; 4; 8; 9, 68-81; 10, 36-39; 11; 14; 17; 18 та ін.]. Наші дослідження пов'язані з *Науково-дослідною* роботою «Удосконалення організації навчального процесу за допомогою

дистанційних форм навчання та методології викладання графічних дисциплін для студентів будівельних та архітектурно – художніх спеціальностей на основі компетентнісного підходу», що проводиться на кафедрі Нарисної геометрії та інженерної графіки Одеської державної академії будівництва та архітектури (ОДАБА) протягом багатьох останніх років. Також авторами використовується багаторічний досвід викладання графічних дисциплін в Південноукраїнському національному педагогічному університеті на кафедрі «Образотворче мистецтво для напрямку «Професійна освіта. Дизайн». Велику зацікавленість під час розглядання *невирішених питань* у сучасній навчальній та науковій літературі викликає матеріал, присвячений прикладним питанням застосування шрифтової графіки у сучасних реаліях [3, 642-644; 5; 6, 38-42; 11 та ін.].

Метою дослідження є узагальнення багаторічних результатів щодо розвитку та удосконалення підходів у методології викладання графічних дисциплін, у підвищенні засобів мотивації навчання студентів художніх та архітектурних спеціальностей, у набутті стійких графічних компетентностей та засобів їх креативного застосування у майбутній професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу. У теорії та практиці шрифтової графічної підготовки наголошується на тому, що основою шрифтової діяльності студентів має бути *буква*, тому що буква є відправною точкою у творчій діяльності художника в роботі над створенням нових шрифтів, написів, знаків (логотипів). Вивчення конструктивних побудов букв дає уявлення про особливості графічної форми всього алфавіту. Одним із методів, що сприяє створенню виразності шрифту та в цілому шрифтовій композиції, є *стилізація*. Стилізація також застосовується для того, щоб підкреслити стильову художність тексту. Для досягнення виразності шрифту, особливо в конкретному художньо-композиційному рішенні або реальних

прикладних об'єктах, великого значення набувають способи його виконання, використовувані матеріали та інструменти тощо.

Перш, ніж приступити до детального вивчення особливостей *мистецтва шрифту*, як на це вказують відомі класики [14; 15; 16 та ін.], необхідно ознайомитись з історією виникнення шрифту та його вдосконаленням протягом часу. Історичний шлях шрифту пройшов через наскальні малюнки (печери Ласко та Альтамир, яку називають ще Сікстинською капелою кам'яного століття), через ієрогліфи та клинопис (в Єгипті та країнах Близького Сходу), через глиняні таблички у Межиріччі та виникнення першої подоби алфавіту у Фінікії. Далі шлях шрифту проходив, через століття давньої Греції та стародавнього Риму (колона Траяна в Римі), його художнє вдосконалення у середні віки країн Європи та Азії. Кожен етап виникнення та становлення шрифту – це ціла епоха, яка впливає на стиль та засоби накреслення, тому, на наш погляд, задача навчання студентів шрифтовій графіці досить цікава та багатогранна [7, с.49-50; 12, с.17-21; 13, с.152-160 та ін.].

В нашому дослідженні наведені деякі поточні та підсумкові результати студентів молодших курсів та магістрів художніх спеціальностей Архітектурно-художнього інституту (АХІ) Одеської державної академії будівництва та архітектури (ОДАБА) і студентів Художньо - графічного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (ПНПУ) напряму «Професійна освіта. Дизайн», всього у кількості 86 студентів. Для обробці даних були використані методи спостереження за навчальним процесом студентів і порівняльний аналіз робіт здобувачів.

Головною метою цих графічних дисципліни є, за великим рахунком, шрифтовий дизайн для вирішення різних виробничих завдань, наприклад, художнє оформлення шрифтами, буквицями, монограмами та вензелями

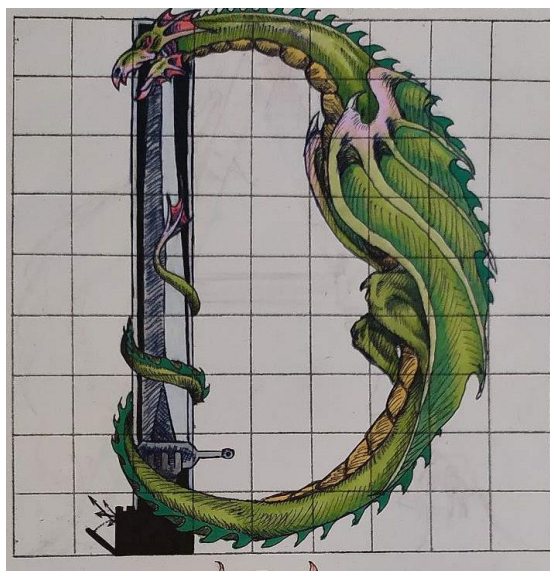
виробів прикладного мистецтва. На **рис.1** наведені приклади *поточних* студентських робіт за темою «Буквиця»

a)

б)

в)

Рис.1. Приклади поточних студентських робіт за темою «Буквиця»:

a) літера **М**, *б)* літера **К**, *в)* літера **Д**

Художники всіх часів, епох і народів прикрашали свої вироби шрифтами та монограмами, починаючи з ювелірних виробів, домашнього побутового та декоративного посуду і закінчуючи виробами декору для інтер'єру як приватних володінь, для всевітньо відомих палаців та замків. У XVI та XVII століттях були поширені кубки з прикрасами емаллю у вигляді гербів міст, фамільних вензелів лицарів та вензелів знаменитих князів тощо. Стародавніх артефактів можна надати безліч для навчання та вивчення, але не можна осягнути неосяжне, тому надаємо особливо цікаві експонати, вивчаючи які студенти отримають навички гармонії, пропорції, почуття стилю, форми тощо. Зразки старовинних та сучасних келихів, що передають особливу атмосферу та настрій, безсумнівно підштовхують студентів до творчості. На **рис.2** і **рис.3** наведені пошукові приклади та студентські роботи, виконані за допомогою комп'ютерних графічних програм.

a)

b)

Рис.2. Приклади *шрифтового дизайну* на стародавньому посуду
(студентські пошуки у літературних джерелах)

a)

б)

Рис.3. Роботи студентів, що виконані за допомогою комп'ютерних графічних редакторів **Blender 2.8** і **EEVEE**

Свої знання та вміння студенти застосовують не лише в галузі оформлення проектів, а й у оформленні продукції різної сфери діяльності, однією з яких є, наприклад, оформлення книжкових обкладинок, журналів, настінних календарів, візиток тощо. Майже на кожному підприємстві або фірмі працює художник - оформлювач, який відповідає за дизайн продукції, рекламу та упаковку. Підкреслимо, що у країнах Європи та Північної Америки цій професії приділяється особлива увага. Таким чином, прикладні задачі викликають у студентів велику зацікавленість.

На **рис.4** вибірково наведені приклади *підсумкових* робіт: **a)** – книжкова обкладинка; **б)** – візитка; **в)** – ескіз вензеля на чайній кружці; **г)** - шкатулка з інкрустаціями; **д)** - *батик*: візерунок «Квітковий настрій»; **е)** – *батик*: «Перші квіти» (техніка Монотипія).

a)

б)

в)

г)

d)

e)

Рис.4. Приклади студентських тематичних підсумкових робіт

Висновки і подальші перспективи. Шрифт - це невід'ємна частина мистецтва і культури народу, тому студенти повинні оволодіти відповідними знаннями про різні стилі і форми шрифтів всіх епох, стійкими компетенціями у виконанні шрифтових композицій, особливо тих, які мають історичне і художнє визнання. Наведені результати підкреслюють вмотивованість та схильність студентів до креативних пошуків і дозволяють авторам зробити висновки про актуальність цієї тематики. Надане наукове дослідження не претендує на всебічне розв'язання проблеми, тому ми запрошуємо висловити свої думки всіх, кого зацікавила ця актуальна проблема. Перспективу подальших наукових пошуків бачимо у продовженні удосконалення викладання шрифтових графічних дисциплін студентам творчих спеціальностей закладів вищої освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Архитектурное черчение: Справочное пособие (Ткач Д.И., Рускевич Н.Л., Нирынберг П.Р., Ткач М.Н.). К.: Будивельник. 1991. 272 с.

2. Безухова Л. Н. Шрифт в работе архитектора / Л. Н. Безухова, Л. А. Юмагулова. – Москва: Архитектура. 2007. 160 с.

3. Бредньова В.П. Про необхідність якісної професіональної художньо-графічної підготовки майбутніх архітекторів. – Сборник научных трудов. Региональные проблемы архитектуры и градостроительства. Одеса: 2007. №.9-10. С. 642-644.

4. Bredniova V.P., Dzhuguryan T.G., Marchenko V.S. Engineering graphiks.- Astroprint. Odessa, 2008. 204 с.

5. Драч І.І. Компетентнісний підхід як засіб модернізації змісту вищої освіти -К.: Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України.2008. Вип.57. С.44-48.

6. Bredniova V. On the improvement of the methodology of engineer staff's graphic training on the basis of optimization of psychological and pedagogical approaches. Modern Tendencies in Pedagogical Education and Science of Ukraine and Israel. Ariel University.2016. №7. P. 38–42.

7. Бредньова В.П., Смичковська О.М. Моніторинг якості професійного навчання студентів архітектурно-художнього профілю. Zbiór artykułow naukowych. ISBN 978-83-65608-78-9. Warszawa: 2017. S. 49–50.

8. Бредньова В.П. Нарисна геометрія. Конструктивні та прикладні задачі з елементами теорії. Навч. посібн. для вищих техніч. навч. закл. (з грифом МОНУ). Одеса: Астропринт. 2013. 196с.

9. Кирсанов Д.М. Дисципліна «Искусство шрифта». // Сборник рабочих программ. Цикл общепрофессиональных дисциплин. Графика. М., МГУП, 2001. С. 68-81.

10. Кирсанов Д.М., Шрифтовой облик современного коммуникативного пространства, //журнал «Рекламные технологии». М., 2007, №3. С. 36-39.

11. Бредньова В.П., Перпері А.О., Яворська Н.М. Навчальний посібник з дисципліни «Мистецтво шрифту» для студентів спеціальностей 191

«Архітектура та містобудування» і 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» Одеса: 2017. 128 с.

12. Бредньова В.П., Смичковська О.М., Прохорец І.М. До проблеми формування графічних компетенцій студентів архітектурних і художніх спеціальностей. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського. Серія «Педагогічні науки». 2018. № 1 (120). С. 17–21.

13. Бредньова В.П., Яворська Н.М., Яворський П.В. Класичні задачі нарисної геометрії та їх застосування в архітектурно-художній практиці. Сборник научных трудов. Региональные проблемы архитектуры и градостроительства. Одеса: 2021. №15. С. 152-160.

14. Рудер Эмиль. Типографика. Учебник по оформлению печатной продукции. 7-е издание, 1998. 457 p. VerlagNiggli AG CH-8583 Sulgen.

15. Виллу Тоотс. Шрифт как искусство // Интерпрессграфик. 1982. №1, с. 40.

16. Фаворский В.А. Об искусстве, о книге, о гравюре. М.: Книга. 1987. 588 с.

17. Heller S. The education of a graphic designer. Allworth Press. 2005. 369 p.

18. Macmillan N. An A-Z of type designers, Laurence King Publishing Ltd, London, UK, 2006. 200 p.